

ni še bila urejena slovenska pravna terminologija. Eno kakor drugo so pričakovali od slovenskega pravniškega društva kot nujno kreacijo. In ko je dobil mlad sodnik nalog od novoustaljenega »Pravnika«, da uredi nemško - slovensko pravno terminologijo, so ga po vseh svojih močeh znatno podprli v praksi se nahajajoči mladi pravniki po vsej Sloveniji. Razdelili so si med seboj vse letnike državnega zakonika in deželnih zakonikov, ki so izšli v slovenskem prevodu, jih skrbno čitali od prve do zadnje strani ter beležili na male listke v nemškem in slovenskem besedilu vse izraze, ki so imeli količkaj pravniški pomen. Te listke so, urejene po abecedni vrsti, pošiljali uredniku, kateremu je bilo s tem delo seveda znatno olajšano.

Spomini na prva leta „Slovenskega Pravnika“ in društva „Pravnik“.

Dr. Henrik Tuma.

Razlagov »Pravnik Slovenski«, letnik I.—III., je izhajal l. 1870.—72. Bil sem gimnazijec, vendar se dobro spominjam tega dogodka, saj nas je takrat vsak pojav narodnega življenja živo zadeval. Kot pravnik sem kupil vse tri letnike od akademskega društva »Slovenija« l. 1883., kjer so v več izvodih dolga leta ležali neplodni. Razlagov Pravnik je bil sicer strokovni list, a tudi vsenarodno podjetje. Naročnikov je štel koncem l. 1872. 314, od teh 16 čitalnic, 12 uredništev, večinoma političnih listov (med njimi Pravnik polsky v Lvovu), 10 društev in zavodov (med njimi Akademický spolek na Dunaju in Akademický čtenářský spolek v Pragi), tri občine in en okrajni odbor. Od zasebnikov je bilo največ duhovnikov, kar je za naše prvo narodno gibanje jako značilno, bilo jih je 60 od kaplana do prošta Zlat. Pogačarja. Za njimi sodnih uradnikov 57, s predsednikom deželnega sodišča Lušinom, notarjev in koncipijentov 15, učiteljev 12, profesorjev 6, pravnikov-akademikov 10. Razlagov Pravnik je prestal izhajati vsled bolehavosti urednika — dr. R a z l a g a, več pa zaradi pomanj-

kanja sotrudnikov. Jezik Razlagovega Pravnika je bil za prvo dobo izredno lep in čist, v prvi vrsti po zaslugi dr. Razlaga samega, panonskega Slovenca.

Napredek po vsebini in jeziku kaže Moschetov Pravnik od l. 1881—1883. Razvoj političnega življenja, časopisje in nastop v deželnem zboru so vplivali nanj. Zadnje leto sem bil kot pravnik na Dunaju tudi naročnik. Eden najbolj pridnih sotrudnikov je bil abiturijent univ. Al. H u d o v e r n i k, sedanji notar.

Tudi Moschetov Pravnik je prestal iz istih vzrokov kakor Razlagov: preutrujenost urednika in pomanjkanje sotrudnikov.

Ko se v 12. številki III. letnika urednik dr. Alf. Mosche poslavlja, pa sme že trditi, da je slovensko uradovanje na Kranjskem postalo pravilo«. Ob slovesu je zarisal glavne naloge Pravnika. Prva naloga bo ustanoviti stalno terminologijo, druga zediniti vse pravnike v pravniško društvo, tretja pa izdajanje zakonov v slovenskem jeziku. Pričakovani IV. letnik pa je izšel šele l. 1888. z istim programom.

Mislím, da sem bil eden prvih naročnikov nove sezije Pravnika, začete l. 1888., kot avskultant okrajnega sodišča v Trstu (i. r. Pretura urbana) pod vodstvom sodnega svetnika Mateja T r n o v c a.

Oba sva ustanovitev društva Pravnika od srca pozdravila. Na Primorskem takrat o slovenskem uradovanju ni bilo skoro govora. Po Goriškem in Krasu je veljal za uradni jezik nemški, v Gorici, Ajdovščini, Trstu in Istri pa laški. Slovenskega in hrvatskega naraščaja ni bilo, in kolikor je bilo pravnikov domačega pokolenja, so se bili prilagodili tujemu vplivu. Prvi, ki je poskušal izvesti slovensko uradovanje, je bil Matej T r n o v e c. Dober pravnik, odločen, pri tem pa jovijalen in vljuden, je bil kakor ustvarjen za mesto predstojnika obsežnega in važnega okrajnega sodišča v Trstu. Pod seboj je imel štiri sodne oddelke (consesso). Vsi pravniki izven Sancina, domačina iz Škednja pri Trstu, so bili trdega italijanskega mišljenja, S a n c i n pa si ni upal pisati slovenski. Vsa okolica tržiška je bila dobro slovenska, gornja, Sv. Križ do Bazovice ter vnanja dolnja, čisto slovenska, dolnja tik mesta pa mešana s

pretežno večino slovensko. Nekateri sodniki so slovenščino za silo lomili, pisalo se je vse laški.

Pod ministrom Pražákom je dobilo tržaško višje sodišče predsednika Defacisa, domačina iz slovenskega Kanala in osebnega referenta Filipa Abrama, slovenskega Kraševca. Bila sta pa kljub temu brezmočna, ker ni bilo slovenskega mlajšega naraščaja. Tudi jaz sem vstopil kot praktikant pri deželnem sodišču v Trstu z namenom pripraviti se za odvetništvo v kakem eksponiranem mestu Istre, Kopru ali Poreču. Svetnik Trnovec mi je dal po dolgem prigovarjanju drugo smer. Takoj, ko je slišal, da sem precej samostojnega mišljenja, je izposloval od predsednika deželnega sodišča Mosettiga (bil je Tudi-Slovenec iz Renč), da me je dodelil okrajnemu sodišču. Postal sem že po štirih mesecih prakse avskultant. Prišel sem v oddelek za vnanje, čisto slovenske občine. Trnovec mi je poleg mojega drugega šefa oddelka odkazal precej samostojno delo ter sem pričel uradovati slovenski, pač prvi pri dotlej izključno laški tržaški preturi. Čez par mesecev sem postal samostojen bagatelaren sodnik ter dobil odkazane vse zapuščinske razprave slovenske okolice. Skoro je dobil moj oddelek pri pisarniških uradnikih in sodnikih ime »consesso sciavo«. Moji laški kolegi so me gledali po strani ter se me jeli ogibati. Trnovec pa je prišel vsako popoldne, uradne ure so bile od 9. do 15., po mene v oddelek, da sva skupno odšla.

Imel me je nekoliko za filologa. Najini pogovori niso bili skoro drugega, nego diskusija o pravnih terminih in koncepcija sodnih obrazcev. Sestavila sva jih bila precej ter jih uvedla pri uradovanju. Trnovec je bil že l. 1886. izdal malo knjižico »Sodni obrazci«. Likala in polirala sva, kar se je dalo. Trnovec se je bil prav zaljubil v to delo ter si je jel pridrževati nekatere bagatelarne pravde zase, le da je mogel z okoličani razpravljati po slovenski in proglašati ter pisati slovenske sodbe. Dočim sem izhajal jaz iz čisto slovenskega jezikovnega stališča, je pobiral Trnovec hrvatske, posebno rad pa ruske izraze ter jih koval tudi sam. Tako je v sodbah pisal: v pravdi Ivana Matjejeviča Trstenjaka, bivajočega na Lesnoj ploščadi (t. j. Piazza delle Legna) proti Mateju Ličenu,

Ivanovemu, bivajočem v Škorklji gorenji (»Scorcolla Superiore«). — Matjejevič mu je bil sin pokojnega Mateja, Ivanov, sin živega Ivana. Prejemnik mu je bil prihvatanik, indosatar — nahrbtnik. Enako je rusificiral ženska imena Marija Pavlovna, Marija Ivanovičeva itd. »Slovenski Pravnik« sva sicer oba pridno čitala, a zdel se nama je premalo radikalno slovenski. Germanizmi, »bobikanje« (bo prisegel, bo prišel, mesto priseže, pride) in marsikateri izraz, ki je dišal po nemščini, naju je prav odvrčal. Istrska in primorska slovenščina je bila takrat še jako čista in obema je težko delo, da se kranjski pravniki niso ozirali po narodnem blagu. Trnovcu pa se je celo zdelo, da bi najino sodelovanje utegnile le malo pomeniti. Sicer pa sva ves svoj trud posvetila intenzivnemu uradovanju. Ko je pozneje notarski kandidat dr. K o t n i k prišel v prakso k okrajnemu sodišču v Trstu, se je čudil, da je bilo sploh mogoče v treh letih skupnega dela, Trnovca in mojega, producirati tako ogromno število aktov vse lastnoročno pisano (Trnovčeva kaligrafija vzorna, moja pa za muko čitalcev, naravnost nemogoča za laške odvetnike in sodnike, ki slovenščine niso docela vladali).

Za seboj sem privabil v Trst Dunajčana dr. R y b a ř a, ta dr. J a n e ž i č a (odvetnik v Kamniku), četrti je prišel prvi Tržačan Miha T r u d e n. Uradovali smo brezobzirno slovenski. Ves vrišč v »Piccolu« ni zalegel. Predsednik D e f a c i s je bil sicer vsled pritiska javnosti klical Trnovca na odgovor, češ da rusificira preturo. T r n o v e c se je oblekel v črno, prinesel od doma Miklošičevo staroslovensko slovnico in etimološki slovar, Daničiča, pismo stare zaveze ter odšel slovesno s knjigami pod pazduho na višje sodišče (Tribunale d' Appello). Smeje se je vrnil čez dobro uro ter mi šaljivo opisal, kako je razlagal nepotrpežljivemu predsedniku Defacisu, da je njegova beseda čisto slovenska. Ni ga sicer mogel prepričati, a ga je končno s svojo filologično učenostjo tako naveličal, da ga je (Trnovca) nevoljno odslovil, češ da se z njim ne da pametno govoriti. Trnovca, mene, dr. Rybařa in pozneje pristopivšega sodnega pristava Fravsa pa je italijansko občinstvo krstilo »il quartetto sciavo«. Tržaški okoličani so jeli trumoma zapuščati laške odvetnike. Zapisovali smo jim tožbe in prošnje uradoma

in kupoma v slovenskem jeziku. Pri zapuščinskih razpravah sem napravljaj vse listine za zemljiško knjigo slovenski. Stara, častitljiva zemljiška knjiga tržaške okolice je jela kazati vedno bolj slovensko lice. Tu so bili Italijani najbolj zadeti. Poslali so me končno predčasno v Tolmin kot sodnega pristava. Promoveatur ut amoveatur. Tam je le odvetnik dr. Stanič vlagal samo slovenske vloge, njegova slovenščina je bila čista in krepka. Ko sem prvič nastopil kot voditelj pri narokih, l. 1890. še po starem postopku, me je zapisnikar, pozneje vodja zemljiške knjige Čargo v Gorici, nekam bojazljivo vprašal, ali naj piše nemški ali slovenski. Še danes vidim, kako mu je zasijalo oko, ko sem mu odgovoril: ko mene vidite, pišite slovenski. Še isti dan je vedel ves Tolmin, da ima slovenskega sodnika. In tako je ostalo v Tolminu in pozneje v Gorici.

Zavedam se, da sem na Goriškem oral prav krepko ledino. Slovenski Pravniki in društvo Pravniki sta me vsa leta bodrila pri delu.

Po prvih treh letih tiskovnega zakona.

Dr. Metod Dolenc.

I. Uvod. Zmeda, ki je zavladala v naši državi izza njenega postanka glede tiskovnih stvari, se tudi po ustavi ni ublažila, dasi so bile njene smernice v tem pogledu jasne. Praksa je ostala do malega stara, šarena in nezadovoljiva. Na tihem, brez sodelovanja stalnega zakonodavnega sveta v ministrstvu pravde, so že prvo leto po ustavi pripravljali načrt za edinstveni tiskovni zakonik. Po ovinkih je prišla prizadeta javnost do besedila načrta. Stanovska organizacija novinarjev ga je odklanjala, dr. Ivo Politeo (Mjesečnik, 1925, str. 112 nasl.) je podal v zmerni obliki zelo pametne nasvete, hrvatsko pravniško društvo je priobčilo o osnutku temeljito spomenico (Mjesečnik, št. 25, str. 209 do 214), s katero je nedvomno soglašala ogromna večina prečanskih pravnikov in novinarjev. In vendar je postal osnutek — z malimi nebitve-